

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

2007 RUGSĖJO 15 d.

DRAUGO ŠEŠTADIENINIS PRIEDAS

Nr. 180 (31)

Pastabos pačiam sau

Laisvės vergai

Nei sau, nei kitiems čia neminėsiu per visus žmonijos amžius sudėtų aukų dėl laisvės ir minčių apie laisvę. Verčiau nupiešiu šiandienos vaizdą. Ar įmanomas toks žodžių junginys, toks paradoksas kaip „laisvas vergas“? Atrodo, kad mūsų dienų pasaulį jau valdo ligi šiol neregėtas tironas – laisvė ir šiam tironui vergaujantys laisvės vergai.

Laisva Lietuva taip pat su neregėtu azartu naudojasi laisvės svaigulių ir laisvės pančiais. Su netyra ašara ir dirbtiniu gauduliu balse ne vienas lietuvis aimanuoja: „Ar už tokią laisvą Lietuvą kovojome?“ Kas kovojo, kas miegojo, kas dantimis griežė, kas kumštį rodė, bet šiandien laisvės vaisiais Lietuvoje naudojasi visi kas kaip supranta, kas kaip išmano, kas kaip savo laisvės viziją sugeba realizuoti.

Kad ir kaip liūdna, bet daugelis lietuvių visų pirma pasinaudojo laisve...

Grażinos Mareckaitės nuotr.

mis laisvėmis.

Alkoholio gamintojai, o dar labiau gobšūs prekeiviai, laisvai girdo ir nuodija tautą, jaunimą, o jaunimas, mojuodamas pilnais ir jau ištuštintais buteliais, skraidinamas nevaržomos laisvės pojūčių, lekia Lietuvos keliais ir taškosi į pakelės medžius. Seksualinė laisvė priveisė sekso vergų ir vergių, pakirto šeimos šaknis, tuo pačiu ir Lietuvos ateitį, bet laisvei vergaujantieji nepakenčia jokių pančių, jokių ribų, jokių visuomenės normų. Šalin viską ir visus, kas varžo individo laisvę!

Laisvės vergų ribos tokios plačios, kad siekia tamsos, mirties, nebūties karalystę. Taip ir balansuojame ties šia riba... Ak, laisvoji Lietuva, kaip tau išgyventi šiame laisvame pasaulyje?

Grażina Mareckaitė

Redaktorės prierašas. Nuo šiol *Kultūra* įveda rubriką „Pastabos pačiam sau“. Tai publicistinės mintys, kurios jaudina kiekvieną mūsų ir visus drauge. Tai žmogaus sielos šauksmas, apmąstant tamsiuosius ir šviesiuosius tautos, žmonijos, šeimos ir savo paties gyvenimo aspektus. Tai apibendrinimai, trumpa analizė to, kas mus skaudina, džiugina, rodo kelius, kaip toliau gyventi. Šios pastabos turėtų paliesti kiekvieną, nes žmogus negali būti abejingas tam, kas darosi aplink jį. Rašykite visi kultūros atstovai, publicistai, menininkai ir literatai. Vienintelė sąlyga – teksto trumpumas, minties glaustumas ir įtaigumas. Nuo jūsų, mieli skaitytojai, priklausys, ar „Pastabos“ pasirodys kiekviename numeryje.

Paminklas Vaižgantai Malaišiuose.

Lenkiuosi Vaižganto žemei

VYTAUTAS VISOCKAS

Šįmet Svėdasų krašte lankiausi antrą kartą. Liepos mėnesį čia ekskursavome su anykštėnu rašytoju ir publicistu Vygandu Račkaičiu. Pastovėjome prie Vaižganto paminklo Svėdasuose, buvome bažnyčioje, girdėjusioje krikštijamo Juozuko verksmą, o paskui – Juozo Tumo-Vaižganto aukojamas Mišias, sakomus pamokslus; gėrėjomės Alaušo ežeru, slepiančiu nuskendusį bažnyčios varpą... Paskui nuvažiavome į Vaižganto gimtuosius Malaišius, buvome Kuniškiuose, kur Tumų Juozukas ėjo pirmuosius mokslus.

Malaišiuose nesutikome nė vieno žmogaus. Kaimelis mažytis, apleisti, griūvantys namai, ūkiniai pastatai aukštų medžių fone. Klasiko, vienos ryškiausių XX amžiaus asmenybių, gimtinė merdi, apleista, niekam nereikalinga. Mokykla, kurioje mokėsi Vaižgantas, dabar muziejus, bet jis užrakintas, veikiausiai, retai lankomas, o akmeninis Vaižganto veidas Malaišiuose,

gimtojo namo vietoje, – apsamanojęs.

Vaižganto tokia jau skaudi dalia: pusę šimtmečio jis buvo, galima sakyti, uždraustas, kelios kartos neturėjo laimės jo pažinti, skaityti. Mažai kas jį visą yra perskaityę. Nedaug vilties, kad perskaitys dabar, nes jo kūryboje nei sekso, nei keiksmažodžių, nei smurto... Gal ateityje, jeigu atsi-

Nukelta | 2 psl.

Šio šeštadienio Kultūros turinys

- 1 psl. Gražina Mareckaitė. Laisvės vergai
Vytautas Visockas. Lenkiuosi Vaižganto žemei
- 3 psl. Vytautas Dyvas. Poetai mėgsta liūdesį
Julija Švabaitė. Eilėraščiai
- 4 psl. Aldona Žemaitytė. Su pasitikėjimu – į ateitį
- 5 psl. Aldonos Žemaitytės pokalbis su Švietimo ir mokslo ministerijos Valstybės sekretoriumi
Dainium Numgaudžiu
- 6 psl. Gražina Mareckaitė.
Intelektualiniai žaidimai ir teatro kritika
- 8 psl. Unė Simokaitė.
Idealizmo sparnai, arba 39 minutės su kunigu
Alfonso Lipniūnu

Lenkiuosi Vaižganto žemei

Atkelta iš 1 psl.

kvošesime, jeigu atsikratysime „žmogaus negerbimo, pasityčiojimo iš tautos, neteisingumo, likiminių kovų suniekimo, nihilizmo, nešvankybų maro ir svetimybių antplūdžio“ (poetas Jonas Juškaitis). Jeigu neišnyksime.

Netikėtai vieną dieną paskambino Lietuvai pagražinti draugijos valdybos pirmininkas Juozas Dingelis. Važiuojam, sako, pas Vaižgantą, pirmąjį 1921 metais įkurtos Lietuvai pagražinti draugijos valdybos pirmininką, „deimančių“ ieškotoją. Kunigiškuose Vaižganto muziejus rugpjūčio 18 dieną švenčia dvidešimtmetį, bus įdomu, vėta apie tai parašyti. Puiki proga patekti į muziejų, kuris anąkart buvo uždarytas.

Ir štai maždaug po mėnesio – vėl Malaišiuose. Pasitinka vis dar apsamanojęs akmeninis Vaižgantas. J. Dingelis neapsikentęs kabarojasi ant paminklo ir metalinėmis šukomis gramdo Vaižganto skulptūrinį veidą bjauriojančias samanas. Jį prilaiko Vilius Bražėnas, kiekviename susibūrimo, kur tik tenka jam dalyvauti, nuostabą ir susižavėjimą keliantis energingas žilagalvis.

Beje, tai vienintelis geranoriškas priekaištas svėdasiškiams, saugantiems ir puoselėjantiems didžiojo Vaižganto atminimą. Kartais iš toliau geriau matyti kokia smulkmena: prašom neįsiseisti.

Galiu tik apgailestauti, kad ir šį kartą čia buvau neilgai. Vis skubame, vis lekiamo, vis vėluojame, vienu šūviu kelis zuikius bandomė nušauti, todėl dažnai nenušauame nė vieno. J. Dingelio dar laukė didelis Lietuvai pagražinti draugijos renginys Utenoje, todėl Kunigiškuose muziejaus dvidešimtmečio minėjimo pabaigos nesulaukėme. Bet V. Bražėnas, ne kartą matęs prieškario Lietuvoje gyva legenda tapusį Vaižgantą (studijų metais Kaune gyvenęs šalia jo namų, prie Vytauto bažnyčios), dalyvavęs ir Maironio, ir Vaižganto laidotuviuose, suspėjo labai įdomiai ir kaip visada emociškai papasakoti apie šiuos mums brangius žmones, apie laikus, daugeliui pažįstamus tik iš knygų. Su dviem mokinukėm jis pasėdėjo mokykliniame suole klasėje, kurioje kažkada pirmųjų mokslo ir kultūros žinių sėmėsi žymusis svėdasiškis, lietuvių literatūros klasikas kanauninkas Juozas Tumas-Vaižgantas. Beje, šioje muziejumi tapusioje mokykloje mokėsi ir būsimasis dailininkas Kajetonas Sklėrius, ir Elena Nakaitė, vėliau tapusi žinoma išeivijos lietuvių rašytoja Ale Rūta.

Džiaugiuosi, kad besukubėdamas neužmiršau įsigyti Vaižgantiečių klubo „Pragiedrulys“ laikraščio *Pragiedrulių žemė* visus keturis numerius. Matau, kad bent jau šiame krašte Vaižgantas neužmirštas, kad čia yra žmonių, kurie iš paskuti-

Senasis Malaišių kaimas.

niųjų rūpinasi jo „gimtosiomis vietomis, šio krašto istorinio bei kultūrinio paveldo paminklais, istorinių vietovių, senovės architektūros statinių išsaugojimu bei atkūrimu“. Tie žmonės susibūrė į Vaižgantiečių klubą; jo kai kuriuos tikslus ir uždavinius čia pacitavau. Turbūt nesuklysiu pasakęs, kad didžiausią Vaižgantiečių vežimą veža Vytautas Bagdonas – Svėdasų krašto muziejaus direktorius, žurnalistas, fotografas. Iš savo didžiulio archyvo jis neseniai paruošė fotografijų parodą „Lenkiuosi Vaižganto žemei“. Jis yra ir *Pragiedrulių žemės* redaktorius, rašinių ir nuotraukų autorius. Gal kada Vytautas Bagdonas išleis ir albumą apie Vaižgantą, panašų į albumą, skirtą A. Vienuoliui. Trūksta tik ... kokių poros dešimčių tūkstančių litų, kurių milijonus turi naujieji turtuoliai, bet jiems nei Vaižgantas, nei lietuvių kultūra visai nerūpi.

Kai perskaičiau *Pragiedrulių žemės* laikraštį, man visai kitaip atrodo apleistas, nykstantis, Mindaugo laikus menantis Malaišių kaimas. 1255 metais jis paminėtas Lietuvos karaliaus Mindaugo pasirašytame dokumente. Praėjusių metų spalio 2-ąją čia buvo švenčiamos 750-osios Malaišių sodžiaus metinės. Ta proga netoli kaimo pastatyta tautodailininko R. Šimkūno medžio kompozicija. Praėjusio šimtmečio trečiojo dešimtmečio pradžioje Malaišiuose buvo 14 sodybų, gyveno per šimtas žmonių. Prieš metus, kaip rašoma *Pragiedrulių žemėje*, Vaižganto gimtinėje vienoje troboje gyveno tik du garbingo amžiaus senoliai.

Gaila seno kaimo, kuris gali visai išnykti, nes

valstybės saugomų objektų sąrašė Vaižganto gimtinės nėra, nors sovietmečiu kai kurios Malaišių sodybos buvo pripažintos istorijos ir kultūros paminklais.

Svėdasiškiams, ačiū Dievui, kaimo taip pat gaila. „Savo gimtinės likimu labai susirūpinusi Kaune gyvenanti, bet dažnai Malaišiuose apsilankanti socialinių mokslų daktarė R. Matlašaitienė (Grižaitė). Jos iniciatyva pernai ir šiemet pavasarį įvyko malaišiečių suvažiavimas. Nuspręsta, kad tokie sambūriai vyks kasmet... Vietiniai žmonės ir po visą šalį išvažinėję malaišiečiai su pasididžiumu prisimena garsiąją kaimo istoriją, tačiau labai išgyvena dėl jo ateities. Dr. R. Matlašaitienės iniciatyva rengiamasi kurti Tėviškėnų draugiją, rengti gimtinės išsaugojimo projektus“, – rašoma *Pragiedrulių žemėje*. Labai norėtusi, kad jiems pasesktų.

Vaižgantiečiai vykdo savo įsipareigojimą rūpintis jaunosios kartos auklėjimu Vaižganto idealų, siekių dvasia. Vietiniams 7-12 metų vaikams rengiamos stovyklos, ekskursijos „Mus kviečia Vaižganto vaikystės takai“. Eina jie į Popšutę – mišku apaugusią kalvelę, kur vaikystėje žaisdavo su draugais Tumų Juozukas.

Keturiuose *Pragiedrulių žemės* numeriuose, pradėtuose nuo praėjusių metų rugpjūčio, daug apžvalgiųjų straipsnių, nuotraukų, užfiksavusių svarbiausius kelių dešimtmečių įvykių, ne tik svėdasiškiams reikšmingus renginius, susitikimus. Čia jau įteiktos (nuo 2002-ųjų) keturios Vaižganto premijos žurnalistams ir rašytojams, čia nuo 1991-ųjų vyksta „Vaižganto skaitymai“, kuriuose dalyvavo dešimtys rašytojų, aktorių, visuomenės veikėjų.

Ne kartą „Vaižganto skaitymų“ dalyviai yra talkininkavę Malaišiuose: sodinę medelius, pjovę žolę, tvarkę aplinką. „Tokių darbštuolių dėka buvusių Tumų sodybos vietą apjuosė nauja tvora iš Malaišių laukų surinktų akmenų“, – rašoma *Pragiedrulių žemėje*.

Šiuos savo pastebėjimus norėčiau užbaigti optimistiškai, tačiau vargana tautinės kultūros padėtis akivaizdi. Ypač skaudu, kad nepritekliai akis bado tokiose, sakyčiau, šventose vietose, kaip Vaižganto tėviškė. V. Bagdonas liūdnai pranašauja: „Šis mūsų laikraščio numeris išleistas už geradarių žmonių paaukotas lėšas... Ateityje vargu ar bus įmanoma skaitytojus pradžiuginti naujais laikraščio numeriais.“ Aukotojų nėra daug, iš kur nors kitur gauti pinigų neįmanoma. Toks reikšmingas muziejus, tautinės kultūros židinys kaime neišgali išleisti mažo formato keturių lapelių laikraščio, kuriame taip patraukliai ir akivaizdžiai nušviečiama patriotiška, labai reikalinga ir reikšminga visuomeninė šviesuolių, Vaižganto pasekėjų veikla! Kur mūsų savigarda? □

Vilius Bražėnas su moksleivėmis Vaižganto muziejaus klasėje.

Poetai mėgsta liūdesį

J. Švabaitės *Ant vėlių suolelio*

VYTAUTAS DYVAS

Liūdesys yra neišsemiamas. Juo galima mėgautis, žaisti, net džiaugtis, bet galima juo apsigus ir pas vėles nukeliauti. Tai giliai liūdesy pasinėrusius kartais užklumpanti neviltinga, žudanti sielą, mintis ir troškimus. Bet poetai mėgsta „saldų“ liūdesį, kuris nežeidžia, o tik maloniai dilgina. Dėl jo ir skaitytojai kartu su kūrėju atgaivai dūsauja. Sunkiau yra rasti poetą, kuris, kalbėdamas apie džiaugsmą, sugebėtų smagion linksmybėn patraukti savo lyrikos bičiulius. Juk džiaugsmas yra laikinesnis už liūdesį.

Julija Švabaitė-Gylienė, šįmet skaitytojų parodžiusi savo poezijos naujausią rinkinį (*Ant vėlių suolelio*, 2007 m. I Laisvę fondo leidinys Kaune), yra laimingo liūdesio bei sveiko moteriškumo poetė. Jos lyrikoje nerandame nei isteriško skausmo, nei pykčio, nei garsių kryžstavimų. Nėra ir krūvon sustumtų žodžių, jokia prasme nesurištų. Sujauktos prasmės poezija kūrė chaosą be liūdesio, be džiaugsmo ir be proto. Mūsų poetė niekada šiuose eksperimentuose nedalyvavo.

Julija Švabaitė nesiskųsdama ir poetine kalba pasakoja savo pergyvenimus, savo aplinkos sunkią istoriją, o skaitytojas ją tuojau supranta ir beveik visur su ja sutinka. Suprasti yra lengva, nes ji keliais žodžiais atidengia plačius vaizdus: „Atsiklaupei ir eini// keliais per šventą Oną// aplink bažnytėlės// griaučius...“ (psl. 25) Nėra čia rimų, nėra klasikinio eilėraščio ritmų ir formos. (Panašiai atskiromis eilutėmis išklostytas visas rinkinys.) Tradicinio eilėraščio rėmai gal trukdytų gražiu, taisyklingu ir lyrišku sakiniu, kokius — ir tik tokius — randame šiame rinkinyje, tiksliai nusakyti autorės pasirinktą temą. Cituota dešimtis žodžių sukuria mintyse ir akyse didžiulį vaizdą. Bažnyčios griaučiai — tai sunaikinta, apjaukta aplinka, sumaišytas gyvenimas. Ir ne maištu, ne piktu žodžiu tariamas pasipriešinimas iš kažkur atplūdusiai, žmogų suniekinusiai nelaimei. Ieškoma paguodos ir vilties, einama „keliais“, kad vėl ant savo kojų stipriai atsistotų gyvenimas. Buitis neatsiremia į kerštą, buitis yra pastangos ir sunki kelionė link Nesugriauamo.

Švabaitė mažai kalba žodžiais, labai daug pasakodama paveikslais. Štai atvertas mūsų tautos šiandieninis apsilaidimas ar net nelaimė: „Šalia buvusios// Mindaugo ir Traidienio// sostinės// kvėpės// Trejos Devynierios —“ (psl. 38.) Devyni žodžiai, penkios eilutės. Taupu skaitytojo akims, nors išlaidu rinkinio popieriumi. Bet tai turtinga pastaba skaitytojo mintims, atkreipianti dėmesį į skaudantį paveikslą.

Geros valios melancholijoje, kurią šiame rinkinyje yra pamėgusi Švabaitė, sugauname ją išsprukusiame atvirume prisipažįstant: „Kalbu amžiną atilsį, o širdyje prašau// dar ilgo ilgo// gyvenimo// šioje ašarų pakalnėje.“

(psl. 56) Kitur ji dar žmogiškiau atsi-veria: „Dieve, // juk taip įdomu// nuodėmiauti// ir atgailauti, // nepažįstant gyvenimo// pinklių —“ (psl. 53.)

Yra malonu šiame rinkinyje pažinti autorę Švabaitę, mielą, atlaidų, natūralų, šiek tiek pasyvų žmogų, švelnią moterį, realiai vertinančią buitį. Dėl buities ji rankų nelaužo ir beveik pasiduoda likimui, nesmerkdama gyvenimo. Paskutinis rinkinio puslapis, giliai lyriškas žodžiais ir turiniu, poetę sudvasina: „Priimkite mane, draugai// ir priešai, // jei dar yra vietos// ant suolelio, // kur visi dabar sėdite// išgelbėti, // susitaike// ramybėje —“ (psl. 66.)

Man visada nebuvo aišku, kodėl eilėraštis, fiziškai suprantamas ir ant popieriaus rašytas, visai nekreipiant dėmesio į jo turinį bei vertę, jaudina poetus. Ir Švabaitė šiame rinkinyje bent šešis kartus apgaili „eilėraščius“, kažkur paliktus, gal sąsiuviny, gal stalčiuje. O kas ten buvo? Kodėl „eilėraštis“ yra toks svarbus net šių dienų poezijoje, kurioje eilėraščių iš viso nėra? Mane taip pat šiek tiek veikia ir gana dažni vietovardžiai rinkinyje: Pilviškiai, Alvitai, Šelviai, Širvinta, Palemonas. Kiek lyrikos yra Pilviškiuose arba Palemone? Kiek poezijos primeina Alvitai?

Gilios minties lyriškai Švabaitė, nuo ankstyvų jaunystės dienų poezijoje brendusiai, reikia pripažinti retai gerą širdies bruožą. Ji net pataikaudama teisina Stalinui giliai nusilenkusią Salomėją Nėrį. Eilėrašty „Tavo kaltė“ Švabaitė tarsi paneigia anai poetei, lietuvių tautos narei, žodžiais ir veiksmais mus visus išdavusiai, daromus priekaištus. Gaila, bet čia rašas su Švabaitė sutikti negali. Salomėja Nėris — tai iš žalčio paėmusi obuolį Jieva. Juk net atgaila, jei tokia būtų dėl įvykdytos išdavystės, medalių nepelnė.

Ant vėlių suolelio autorė savo poezija tampa skaitytojų ir miela, ir artima. Ir aš norėčiau su ja bei su draugais ir priešais prisėsti „ant suolelio“, bet „prašau dar ilgo gyvenimo šioje ašarų pakalnėje“.

Rinkinys yra estetiškai išleistas. Tai dailininkės Ingos Zamulskienės ir spaustuovės „Morkūnas ir Ko.“ bendradarbiavimo vaisius. □

ANĄ LIEPOS SEKMADIENĮ

1.

Ar atsimeni,
broli,
aną liepos
sekmadienį,

kai nuo Pilviškių
basas
sužeistas kareivėlis

tėviškės kieme
godžiai gėrė
šulinio vandenį?

...Bėkite!
...Bėkite! — šaukė jis mums

ir numetė ginklą
į žolę
klupdamas - - -

7.

Gėdinga
pabėgėlių naktis
Nepasiekiami
padangių debesys.

Tarytum išduotas,
Alvito Dievas
neatsigręžia,
nepaguodžia...

Turės užtekti
svetimo dangaus
atvirutėje

iki sugrįžtant

ant švento Kazimiero
vėlių
suolelio - - -

SIELA DAR TROKŠTA GYVENTI

Siela dar trokšta
gyventi,
niekada nepasenti,

skinti rožę,
auginti diemedį,

rašyti eilėraštį,
kurio gal niekas
niekada
neskaitys...

Tik dar ne šią
valandą,
ar ne šiandien,
dar ne rytoj, —

tik ar ne
už mėnesio,

ne už metų...

AR DAR NEUŽTEKO

Ar dar neužteko
kraujo,
keršto,
neapykantos?

Kur'dingo meilė —
artimo,
mylimo,
motinos pienu maitinto,

tolimo,
niekada nepažinto,

atiduoto
meilei — nemeilei,
laisvei — nelaisvei?

Taip kalbėjo Mindaugas
Kernavėje.

TIE EILĖRAŠČIAI

Tie eilėraščiai —
skruzdės,

neša po mažą grūdėlį,
raidę po raidės,

vogčia,
dienų dienom,
naktų naktim

alkano miego,

vaikų verksmo,
mirties baimės,

plėšia, drasko
sielą

lyg tuščią popierių - - -

ATSIKLAUPEI IR EINI

Atsiklaupei ir eini
keliais per šventą Oną
aplink bažnytėlės
griaučius...

Ko liūdi tavo siela,
išlaisvinta iš skausmo,
keršto
ir neapykantos?

Ko vis neatleidžia
žmonės?

Jisai iš Galilėjos
priglaudė tave
paskutinėje maldoje
prie trijų cementinių
laiptų...

PASIIMSIU TIK VIENĄ PAVASARĮ

Pasiimsiu tik vieną
pavasarį, —

takelį tarp rugių,
vieną dieną,
vieną akimirką,

vienintelę pirmąją
meilę, —

raudonskruostę
vasarą
geležinkelio
stotelėje - - -

Julija Švabaitė *Ant vėlių suolelio*

Su pasitikėjimu – į ateitį

ALDONA ŽEMAITYTĖ

Šiek tiek statistikos

Varėnos rajono savivaldybės taryba 2005 m. liepos 5 d. sprendimu Nr. T-V-626 įsteigė Merkinės Vinco Krėvės gimnaziją. Tai vienintelė gimnazija didžiausioje pagal teritoriją Lietuvos savivaldybėje. (Prieš Antrąjį pasaulinį karą Merkinės progimnazija buvo vienintelė visoje Trakų apskrityje.) 2006/2007 mokslo metais joje mokėsi 372 mokiniai. Palyginimui: 2004/2005 mokslo metais mokėsi 448 mokiniai, o 1974 m. 600 mokinių. Gimnazija (sovietmečiu – Rojaus Mizaros vidurinė mokykla, Atgimimo metais – V. Krėvės-Mickevičiaus vidurinė mokykla) yra išleidusi 63 abiturientų laidas.

Gimnazijoje šiuo metu dirba 40 pedagogų – 29 moterys ir 11 vyrų. Iš jų vienuolika į darbą atvyksta iš Druskininkų, Alytaus, Varėnos, Kabelių, Perlojos. Gimnazijai vadovauja matematikė Regina Sakalauskienė. Tarp atestuotų mokytojų yra 7 metodininkai, 25 vyresnieji mokytojai, neatestuoti 7 mokytojai, kurių pedagoginis stažas mažesnis negu 5 metai.

2006/2007 m. m. gimnaziją baigė 35 abiturientai, iš jų 31 įstojo į aukštąsias mokyklas: 14 – į universitetus, 17 – į kolegijas.

Mokytojai ir mokiniai

Jau ketvirti metai *Veido* žurnalas įvertina Lietuvos vidurines mokyklas (jų yra 539) pagal tai, kiek abiturientų iš konkrečios mokyklos pakviečiami į aukštąsias mokyklas pagal pasirinktą pirmą, t.y. prioritetinę, specialybę. Nesitraukdami iš savo pozicijų, visą laiką pirmuoja Vilniaus licėjus, Kauno technologijos universiteto gimnazija, Vilniaus ir Kauno jėzuitų gimnazijos, Kauno „Saulės“ gimnazija ir t.t. Pagal šį rodiklį geriausiomis Lietuvos mokyklomis laikomos tos, kurios patenka į pirmąjį šimtuką. Merkinės Vinco Krėvės gimnazija 2005 m. tame šimtuke užėmė 42 vietą, pernai – 89-tą. Turint galvoje, kad pirmosios vietos laimėtojas Vilniaus licėjus turi privilegiją atrankos būdu į vienuoliktą klasę priimti geriausius moksleivius iš visos Lietuvos, tik dar labiau išryškėja Merkinės gimnazijos mokytojų ir mokinių darbo vaisiai. Patekti į geriausiųjų šimtuką kaimo vaikams – didelis pasiekimas ir garbė. Tai rodo,

Kompiuterinis pradžiamokslis. Jaunieji kompiuterių „specialistai“ su savo mokytoja Rasa Vaisietiene.

Nuotrauka iš gimnazijos archyvo

koks vieningas branduolys turi būti Merkinės mokytojai ir mokiniai. Šią konsolidaciją pirmiausia laikyčiau mokyklos direktorės Reginos Sakalauskienės nuopelnu, nes sugebėjimas sutelkti mokytojus, kurie parengtų aukštosios mokyklos egzaminų metu gebančius surinkti aukščiausius balus mokinius, – reta Dievo dovana.

Mokytojo profesija šiandieninėje Lietuvoje nėra prestižinė ne vien dėl atlyginimo menkumo, bet ir dėl nepaprastai sunkaus darbo, kuriam reikia didelio pasiaukojimo. Dėl tų dviejų priežasčių Pedagoginiame universitete ar kitose aukštosiose mokyklose įgijęs pedagogo diplomą dažnas patraukia ne į Lietuvos mokyklą, o į verslą ar į užsienį fizinio darbo dirbti. Naujų mokslo metų pradžioje mokykloms tenka gaudyti gaudyti jaunus specialistus. Ar tai reiškia, kad mokytojas – išmirštanti specialybė? Kad mokytojų, kaip tarnystė vaikui – būsimai asmenybei, nuo kurios priklausys tautos ir valstybės ateitis, jau netenka savo altruistinio švytėjimo aureolės? Štai Merkinėje reiktų informatikos specialisto, bet tokių mokytojų, prasižėdus kompiuterijos erai, trūksta ir visoje Lietuvoje. Informatikos pradedama mokyti jau penktoje klasėje, nors tik prieš trejetą metų tokios pamokos prasidėdavo tik devintoje. Gerai kompiuterį išmanantis žmogus šiandien randa daug geriau apmokamą ir lengvesnį darbą kitur. Bet ir kiti mokytojai šiandieninėje mokykloje dirba maksimaliu krūviu. Ir ne tiek didesnio atlyginimo geisdami, o todėl, kad trūksta mokytojų.

Merkinės gimnazijos direktorė džiaugiasi, kad dauguma mokytojų dirba pasiaukojančiai. Itin gabi Merkinės gimnazijos moksleivė Simona Valeišaitė, stojamuosius egzaminus išlaikiusi 300 balų (tai aukščiausias įvertinimas, kurį gauna retas abiturientas), viename viešame susirinkime pasakė: „Nežinau, kaip atsidėkoti mokytojams, kurie paruošė mane egzaminams – neskaičiuodami valandų, be jokio atlygio.“ Tokie santykiai dar įmanomi kaime, o mieste – jau

Vinco Krėvės paminklas gimnazijos kieme.

retenybė. Simona, rinkdama geriausią mokytoją Švietimo ir mokslo ministerijos organizuotame konkurse, įvardijo savo mokyklos biologijos mokytoją Silvestrą Pūtį, taip išreikšdama mokytojų didelį dėkingumą ir pasitikėjimą.

Kalbėdama apie gimnazijos mokytojus, direktorė vieną po kito vardijo mokytojus ir negalėjo sustoti, rasdama kiekviename iš jų išskirtinių talentų. Tai – įvairių kartų mokytojai-deimančiai, perėmę tradicijas iš dar ankstesnių generacijų, net iš prieškarinio laikų, kai mokytojo, kaimo šviesuolio, inteligento idealisto vardas buvo didžiausias autoritetas.

Perskyra: keletas iš geriausiųjų

Stanislava Barčiauskienė, kilusi iš Pūpėnų, į šį gražų Dzūkijos kampą atkilusi prieš 44 metus ir Merkinės mokykloje dirbanti matematikos mokytoja (28 metus ji buvo direktoriaus pavaduotoja). Jos pamokos vaikus pagauna savo išraiškingumu, paprastumu, aiškumu ir išradingumu. Mokytoja įsitikinusi, kad matematika yra tikra poezija, didžiujasi savo mokykla, kuri yra viena geriausių ne tik Varėnos rajone, bet ir Lietuvoje, vienintelė rajone turinti gimnazijos statusą. „Merkinė tapo mano namais“, – sako aukštaitė mokytoja ir mano, kad mokyklą gaubia šviesi aura, gimusi iš tradicijos, iš pagarbos vieni kitiems, iš kūrybingos darbo nuotaikos.

Silvestras Pūtys – dzūkas iš Puodžių kaimo (netoli Valkininkų), biologas, kuriam likimas žadėjo mokslininko karjerą, bet jis pasirinko moky-

Merkinės V. Krėvės gimnazijos mokytojai. Iš kairės: Zenė Laurinavičienė, Silvestras Pūtys, gimnazijos direktorė Regina Sakalauskienė, Stanislava Barčiauskienė, direktorės pavaduotoja Rasa Bingelienė, Rita Černiauskienė, Stasys Papartis, Jadvyga Lapelienė.

Aldonos Žemaitytės nuotr.

tojystę, patikėjus, kad visus alei vieno galima išmokyti pamilti biologiją. Tokio maksimalizmo nepatvirtino gyvenimas, bet iš biologijos specialybę pasirinkusių Merkinės abiturientų išaugo daug mokytojų ir mokslo daktarų. Anot jo, Merkinėje biologija gražiai bendradarbiauja su matematika ir chemija bei fizika. Mokiniai myli šį mokytoją, nes jaučia, kaip neįkyriai jis tempia iš klasės į klasę net tinginius ir negabuolius. Tokie tik vienuoliktose klasėse įvertina mokytojo kantrybę ir pasiaukojimą jų labui.

Zenė Laurinavičienė – prancūzų kalbos mokytoja (buvusi direktoriaus pavaduotoja). Atvykusią į Merkinę iš Šiaurės Lietuvos ją sužavėjo gamtos grožis, istorinė vietovės praeitis, kryptingas ir kūrybingas mokyklos vadovų siekis, kad būtų dirbama tik vaikų labui. Tokios nuostatos skatino ir ją atiduoti darbui visas jėgas, pasiryžimą aktyviau bendrauti su mokiniais ir jų tėvais.

Jadvyga Lapelienė – tikybos mokytoja, mananti, kad Merkinė – ideali vieta mokinius integruoti į gyvenimą, nes kaip niekur čia gausu istorinių, archeologinių, sakralinių užuominų ir paties paveldo objektų (piliakalnis, senoji bažnyčia su unikaliais meno paminklais, rezistencijos muziejus ir buvusi milžiniška partizanų kapavietė), prie kurių pamokos vyksta natūralioje aplinkoje. Ta aplinka vaikams supa ir moko gyvenimo, žmogaus bei jo dvasios pažinimo.

Rita Černiauskienė – jauna lietuvių kalbos mokytoja, sujudinus Merkinės vaikus domėtis literatūrine praeimi ir folkloro dalykais. Dirbusi keletą metų Vilniaus mokykloje, ji labai vertina kaimo vaikų nuoširdumą ir atvirumą, nes mieste nesutiksi tokių autentiškų nei senų, nei jaunų žmonių. Merkinėje Rita įgyvendino savo svajonę turėti folklorinį ansamblį. Taip atsirado „Kukumbalis“, kurį mielai lanko vaikai. Mokytojai smagu, kad mokykla turi tokio žymaus rašytojo vardą, kasmet švenčia V. Krėvės gimtadienį, kai į krėviukus įkrikštijami pirmokėliai, kai vyksta kelionės Krėvės vaikystėje vaikščiota takais. Literatūriniuose konkursuose Merkinės vaikai laimi laureatų vardus, o kai kurie net padeda pagrindą rimtiems mokslo darbams.

Stasys Papartis – fizikas, kilęs iš Kapčiamiesčio, taigi dzūkas, klajojęs po „lietuviškas salas“ Baltarusijoje, mokytojaves Pelesoje ir Rimdžiūnuose, direktoriaves Druskininkuose, o dabar jau penkti metai fizikos mokytojas Merkinės vaikus. Jo nuomone, visi čia, mokykloje, jaučiasi lyg viena šeima, kurioje kiekvienas narys gali rasti atramą. Čia visi – asmenybės su savo „aš“, čia harmoninga aura, kurią gera linkme vairoja mokyklos direktorė.

Rasa Bingelienė – pedagogų šeimos vaikas, informatikos mokytoja, šiuo metu direktorės pavaduotoja. Mokyklos sėkmę, anot jos, lemia tai, kad yra aiškiai apibrėžta vaikų mokymo strategija, o visi mokytojai, ugdydami mokinius, žino, ko nori.

Regina Sakalauskienė – gimnazijos direktorė, kuri žino, ko nori, kaip mokyklos vadovė. Jos atkaklus tikėjimas mokyklos sėkme vidurinę mokyklą pavertė gimnazija. Jos devizas: kad visi mokytojai tarnautų vaikams. Tarnystė – tai mokytojų aukščiausias lygis, kai sėkmė ir pripažinimas ateina didžiosios dalies mokytojų pasiaukojančio darbo dėka. Direktorei tenka sunkiausia našta, ir visi supranta, kad tikrai nėra lengva vesti tarnystės vaikams kelių žmonių, saugančių savo individualybes. O ir pati direktorė turi savo pomėgį. Matematika ir vadovavimas

Nukelta į 7 psl.

Pusiaukelės metai

Dainius Numgaudis.

Aldonos Žemaitytės nuotr.

Aldonos Žemaitytės pokalbis su Švietimo ir mokslo ministerijos Valstybės sekretoriumi Dainium Numgaudžiu

Aldona Žemaitytė. *Esate aukštas valstybės tarnybos darbuotojas, nepriklausomas (bent taip turėtų būti) nuo politinių pokyčių, keičiantis Seimo ir Vyriausybės kadencijoms. Ar labai sunku ministerijos darbuotojams prisitaikyti prie besikeičiančių Vyriausybės programų, kurių pokyčius lemia politiniai sprendimai?*

Dainius Numgaudis. Valstybės tarnautojas turi apsispręsti, ar jam tinka ta Vyriausybės vykdoma politika ir programa, o apsisprendęs turi būti pasiryžęs dirbti, kokia Vyriausybė bebūtų valdžioje ar koalicijoje, kad tą programą įgyvendintų. Aišku, valstybės tarnautojai nori, kad politiniai sprendimai kuo mažiau kaitaliotųsi, o ypač švietimo sistemoje, kur „švytuoklės“ principas kuo mažiau tinka.

Mes džiaugiamės, kad tą „švytuoklę“ yra pristabdęs svarbiausias politinis sprendimas, padarytas visų politinių partijų susitarimu. Tai – 2003 metais Seimo patvirtinta Valstybinė švietimo strategija 2003–2012 metams. Strategijos nuostatos per dvejus metus parengė Prezidento sudaryta darbo grupė, kurioje dirbo švietimo specialistai ir strategai, politikai. Taigi, šiemet esame ilgalaikės strategijos pusiaukelėje. Kolegos latviai ir estai mums nuoširdžiai to pavydi, patys neturėdami tokio dokumento.

A.Ž. *Papasakokite apie esmines Strategijos kryptis ir ministerijos 2007–2009 metų strateginės veiklos plano pagrindinius punktus. Kaip juose atsispindės švietimo reforma, kurią vieni giria, kiti peikia?*

D.N. Pagrindinės valstybinės švietimo strategijos nuostatos yra valdymo tobulinimas. Siekiama įgyvendinti kokybės vadybos principus, pereiti prie tolygiai paskirstytos atsakomybės ir atskaitomybės, pagrįstos racionaliais ir skaidriais planuojamais ir skirstomais finansiniais ištekliais. Čia pat mąstome ir apie infrastruktūros tobulinimą, rūpindamiesi įtvirtinti ir sustiprinti esamas ir išplėtoti naujas švietimo paslaugas. Siekiame tobulinti paramos teikimą – puoselėti visuotinę ir individualią paramą mokiniams, organizuoti materialinę, psichologinę ir kitokią pagalbą mokyklai. Šalia šitų nuostatų neužmirštamas mokymosi ir studijų turinio tobulinimas ir mokytojų bei mokyklų vadovų kvalifikacijos kėlimas.

Ministerija vykdo beveik 100 institucijų steigimo funkcijas. Mūsų programoje numatyta švieti-

mo kokybės vadyba, švietimo reformos darbai, su informacinės visuomenės švietimu susiję darbai. Mokslo ir studijų bendrųjų poreikių programa apima valstybės mokslo institutų veiklą, specialistų rengimo programą – profesinį mokymą.

A.Ž. *Bet finansavimas skiriamas specifinėms programoms, o ne mokytojų atlyginimams didinti?*

D.N. Pažvelgę, kaip finansuojamos programos, aiškiai matome, kad lėšų paskirstymas iš abiejų šaltinių – valstybės biudžeto ir Europos Sąjungos struktūrinių fondų – beveik vienodas. Pavyzdžiui, specialistų rengimui 2007 metų programoje numatyta 441 mln. litų iš valstybės biudžeto, o projektams, kuriuos parengė įvairios institucijos – 424 mln. litų. Iš ES struktūrinių fondų gautomis lėšomis naudojasi ir aukštosios, ir profesinės mokyklos, mokslo studijų institucijos. Visi supranta, kad struktūrinių fondų parama yra vienkartinis, unikalus aktas, skirtas ekonominių skirtumų tarp ES šalių mažinimui. Šiuo metu esame įsisavinę apie 25 proc. Europos Sąjungos paramos. Tikimės, kad ir likusioji paramos dalis bus panaudota maksimaliai efektyviai. ES parama spartins ekonomikos vystymą ir stiprinimą, taip uždirbs pinigų ir atlyginimų kėlimui.

A.Ž. *O kas teikia tuos projektus ES struktūriniams fondams?*

D.N. Tą daro ir pati ministerija, bet daugumą projektų teikia ir vykdo švietimo institucijos, kurios veikia visoje Lietuvoje: universitetai, mokslo institutai, savivaldybių švietimo skyriai, atskiros mokyklos, nevyriausybines organizacijos. Ministerija inicijuoja tik apie trečdalį paramos reikalaujančių nacionalinių projektų, pavyzdžiui, specialių poreikių vaikų ugdymo tenkinimas. Siekiama sudaryti daug daugiau galimybių jiems mokytis, integruotis į bendrojo ugdymo mokyklas, sukurti teikiamų paslaugų sistemą visoje Lietuvoje. Pagal šią programą kuriami pedagoginiai-psichologiniai centrai savivaldybėse, vaikams pritaikoma atitinkama aplinka mokyklose, rengiami pedagogai ir specialios metodikos, perkamos mokymo priemonės ir t.t. Didelė šios srities problema – ne tik nepritaikyti pastatai, bet ir psichologiniai barjerai. Moksleiviai dar nėra visada pasirengę priimti į savo tarpą neįgaliuosius, mokytis drauge su jais,

Nukelta į 8 psl.

Intelektualiniai žaidimai ir teatro kritika

GRAŽINA MARECKAITĖ

Besiplečiant Lietuvos teatrų geografijai, gausėjant neinstitucinio teatro reiškinių ir tarptautinių kontaktų, Lietuvoje pasigesta kadaise turėtos, tačiau galutinai numarintos scenos menui skirtos spaudos, reikalingos teatro praktikams, teatro istorikams, teoretikams. Kadangi kiekvienas esame žiūrovas, galime paliudyti, kad ir žiūrovams reikia kvalifikuotos, bet ne vien specialistams skirtos teatro kritikos, aiškesniais kriterijais paremto spektaklių vertinimo, atmetus reklaminį triukšmą.

Visus šiuos lūkesčius užsimojo patenkinti žurnalas *Lietuvos scena*, kurį pradėjo leisti naujai susibūrusi Lietuvos teatro sąjungos Teatrologų sekcija. Pirmajame 2006 m. žurnalo numeryje redakcijos kolegija (pirmininkas Aleksandras Guobys) nubrėžė įvairiašakę, įvairiakryptę, įvairialypę žurnalo misiją. Apie tai byloja daugybė rubrikų: „Scenos mokslas“, „Dramos scena“, „Operos scena“, „Operetės scena“, „Lėlių scena“, „Fotoreportžas“, „Scenos veidai“, „Sukaktys“, „Scenos pedagogika“, „Scenos knygos“, „Scenos fokuse“: lietuvių teatro praeitis, lietuvių dramaturgija, neinstitucinis teatras ir kt. Įsipareigojama neįtikėtino užmojo darbams – „įvardinti kiekvieną žmogų, pasiskyrusį savo gyvenimą mūsų teatrui“, neskirstant tų žmonių į „gerus, geresnius ir geriausius“, būnant „ginklanešiu, o ne teisėju“.

Ar tai reiškia, kad kritinė teatrologijos mintis vieninteliame specializuotame leidinyje „neskirstant“ ir „nebūnant teisėju“ iš anksto pažabojama, o vertybinis matas, kaip teigiama įvairiose šiuolaikinėse meno kūrybos teorijose, eliminuojamas iš kūrybos proceso? Tačiau tarptautinė „scenos mokslui“ – įvairių teorijų kūrimui ir dėstymui – žurnale kliūčių nėra. Tokio teorinio opuso pavyzdys – Ramučio Karmalavičiaus straipsnis „Mato paunksnėje“, analizuojantis postdraminį veiklą – Herkaus Kunciaus pjesę „Matas“. Šis straipsnis – gana būdingas pavyzdys, kaip nelengva susikalbėti teoriniame lygmenyje, kai autorius savo mintis išreiškia miglotai ar slepia po subjektyvistiniais teiginiais. Karmalavičius rašo: „Tokia 'labai istorinė drama' iš autoriaus reikalauja gebėjimo charmsiškai žongliuoti pačiu įtempčiausiu polimitologeminių metamorfozių lynu, nuolat randantis didmeistriškame dialoginės komunikacijos atšakų piruete (Lietuvoje artefaktiškai išbandytame jau Ro Ra, kai dar jaunystėje, prieš 'Kito pasaulio' esė, rašė dramas, bei Kosto Ostrausko – egzode). Sqvokinę savo tapatybę literatūra tokiais atvejais privalo perkvalifikuoti į oratoriškai transreliatyvos realybės smogą bei iliuzinės atogrąžos prasmes.“

Intelektualiniai žaidimai – vienas būdingiausių šiuolaikinės lietuvių teatrologijos „stilių“. Toks daugiaprasmiškas kalbėjimas, reikalaujantis iš skaitytojų įtemptų pastangų, vargu ar skatina komuniuoti, daugiau pretenduoja į tai, kad pats tekstas būtų pripažintas kaip savarankiškas kūrinys. Lietuvių teatro teoretikų pagrindinę mintį dažnai vos įmanoma išlukštenti pro „oratoriškai transreliatyvos realybės smogą bei iliuzinės atogrąžos prasmes“. Teatrologiniuose – teoriniuose svarstymuose į tolimiausią kampą nustumiamos idėjos, kurias autorius gina arba neigia (jeigu, pripažįstant tiesos reliatyvumą, tokių apskritai esama). Herkaus Kunciaus pjesę „Matas“, jau reali-

zuotą scenoje (rež. Albertas Vidžiūnas), aptaria Edgaras Klivis straipsnyje „Matas: prarasto laiko beieškant“ teigdamas, kad autoriams pavyko sukurti naują, vientisą ir provokuojantį pasakojimą, artikuliuojantį sovietmečio prisiminimą. Spektaklio kūrėjai giriami už tiesiai reiškiamas mintis. Tačiau dar vertingesniais laikomi anksčiau apie tai byloję scenos kūrėjai (pvz., Oskaras Koršunovas). Šis režisierius spektaklyje „P.S. Byla O.K.“ sovietmetį suvokė ir išreiškė kaip „libidinių ir destruktinių santykių brėžinius“. Tai „seksualinės bejėgystės kamuojamų personažų obsesijos, sadomazochistinės saldybės, Tėvo grėsmė, kastracijos baimė (...) parenticidinės fantazijos, kurios patirties nepajėgus nušviesti nei protas, nei mitas.“ Štai tokią „patirtį“ (veikiau tik manipuliavimą madingais atributais), visiškai nesutampanti su didžiosios visuomenės dalies istorine patirtimi, mėginama pateikti kaip vieną iškiliausių šiuolaikinio lietuvių teatro reiškinių, taikant įmantriausias, iš globalaus idėjų turgaus prisigaudytas ir pasisavintas teorijas, bet visiškai neatsižvelgiant į Lietuvos istorinį, visuomeninį ir kultūrinį kontekstą.

Konstatuodami dabarties teatro būseną kaip postmodernios visuomenės produktą, analizuodami jo formas, naujojo teatro gebėjimą „atverti naujus susitikimo ir judesio būdus“, parodyti „mąstymą be minties“ ir begales kitokių scenos meno virsmų ir geismų, tarptautinės konferencijos „Theatre/Society: Problems and Perspectives“ dalyviai iš įvairių šalių nė nemėgino įžengti į tas naujas tikrovės teritorijas, kurias, pasak kalbėtojų, atranda teatras, nemėgino jų įvardyti, apmąstyti jų santykio su praeitimi ar jau negrįžtamai globalizuotu šiandienos pasauliu. Kodėl tos tikrovės teritorijos – tai be išimties tamšieji žmogaus pasąmonės brūzgynai, marginaliniai visuomenės sluoksniai, išstūmę iš scenos visus kitus veikėjus, įvairiausios seksualinės perversijos, narkomanija, psichinės ligos ir ligoniai, maniakai žmogžudžiai, savižudžiai ir t.t.? Nejaugi pasaulyje jau nebeliko jokių kitokių „teritorijų“? Ar tikrai pati visuomenė, būdama šitokia, jos „amorfiskas modernus subjektas“ primeta teatrui savo problemas? O gal tai šiuolaikinis teatras veržiasi žūtbūt paveikti tikrovę, visuomenės psichiką ir moralę, primesdamas amžininkams savo išpažintus socialinius modelius ir stereotipus, užuot tą visuomenę visapusiškai analizavęs, laisvinęs, stiprinęs ar net parėmęs ją psichologiškai? Teatro teoretikai apie tai, deja, nediskutuoja, tarsi scenos menas (kaip ir bet koks kitas menas) – tai vien forma, vien raiškos būdai, nauji ir vis naujesni. Pagal lietuvių teatrologų pranešimų turinį atrodo, kad didžiausias baubas šiame globalizmo, „tautų“ ir „nacijų“ (šie žodžiai rašomi su kabutėmis) nykimo amžiuje yra nacionalizmas (rašomas be kabučių). Išvados skamba grėsmingai:

„Nacionalistinėje kultūros vizijoje teatrą ir visuomenę sieja organicistinė 'nacijos' samprata: pulsuojanči tautos gyvybė, autentika ('kraujas')

suteikia stabilų identitetą kiekvienam tos visuomenės nariui ir yra kaskart atnaujinama teatro scenoje. Į šiuos procesus galima žvelgti naiviai arba komplikuočiau (čia tik reikėtų pridurti, kad naivumas toje vietoje, kur modernybė jungiasi su nacionalizmu – pavojingas dalykas).“ Atrodo, globalaus teatrinio virsmo avangarde su naujuoju postmoderniu teatru koja kojon žengia ne tik Lietuvos teatras, bet ir teatro teoretikai – intelektualiai apsišarvavę kovotojai su teatro meno nacionalizmu ir izoliacionizmu. Tačiau kyla klausimas – kiek galima vadovautis šiuolaikiniais kriterijais, apmąstant prieškarinio Lietuvos teatro situaciją, šešiasdešimties ir daugiau dešimtmečių senumo reiškinius (tuo metu dar nebuvo kerinčių sąvokų „globalizmas“ ar „nacionalizmas“, buvo pasaulis, tauta ir tautiškumas), juo labiau, kad tos sąvokos norom nenorom atkartoja gerai žinomas, penkis dešimtmečius bruktas internacionalizmo idėjas.

Kaip teatro teorija, kultivuojama mokslinėse konferencijose ir kai kuriose publikacijose, atitrūkusi nuo konkrečių teatro reiškinių ir praktikų, rodo žurnale spausdinamos spektaklių recenzijos ir analizės. Susidaro įspūdis, kad jaunosios kartos „naujų“ teatro teorijų aiškintojams, šiuolaikinio teatro srovių ir krypčių žinovams niekas niekada nedėstė nei pasaulio, nei Lietuvos teatro istorijos, „scenos mokslo“. Postrin-gaujant apie postdraminį teatrą ir tariamus jo atradimus, „instaliuojant“ aktorius į spektaklio struktūrą ar skelbiant postdraminio spektaklio komponentų lygiavertiškumą, kalbama taip, tarytum Lietuvoje niekas nieko niekados negirdėjo apie, tarkim, aštuntajame dešimtmetyje Šiaulių dramos teatre sukurtą garsų, chrestomatiniu pavyzdžiu lietuvių teatro istorijoje tapusį režisierės Aurelijos Ragauskaitės spektaklį „Pajūrio kuror-

Gražinos Mareckaitės nuotr.

tas", jau prieš keturis dešimtmečius demonstravusį daugelį postdraminio teatro priskiriamų bruožų – ir aktorius „instaliavimą“, ir komponentų lygiavertiškumą, ir net situaciją, kai „koherentiškos visumos vaizdinį keičia daugialypės veiksminės struktūros“. Neprisimenami nei Jono Vaitkaus „Raudona ir ruda“ ar „Strazdas – žalias paukštis“ Kauno dramos teatre, nei Sauliaus Varo struktūrizuoti scenos kūriniai Šiaulių dramos teatre, užmirštas ne tik Jonas Jurašas, bet ir daugybė eksperimentinių spektaklių, avangardinių veikalų, jau seniai laikomų lietuvių scenos klasika. Ką ir sakyti apie pereitame šimtmetyje paskelbtus įvairių scenos avangardistų – dar ne postmodernistų – manifestus ir darbus: hepeningus, performansus, environmentus, audiovizualinių efektų lygiagretų ar pakaitinį naudojimą ir daugybę kitų technologijų, sukeitusių vietomis reikšmes, sumainiusių daiktą su žmogum, vietoj kalbos naudojusį judesį ar garsą, „instaliavusių“ aktorių į įvairias spektaklio struktūros dalis, eksperimentavusių su tekstu, su erdve, su laiku ir t.t. Mažiausiai du tris dešimtmečius Lietuvos teatralai – praktikai ir teoretikai – laisvai naudojasi visais čia paminėtais ir nepaminėtais teatro meno pasiekimais ir praradimais. Argi viso to nebuvo?

Sunku suminėti visas silpnąsias teorijų, skelbiamų žurnale *Lietuvos scena*, vietas. Vienašališkas teatrologinis pasirengimas ir siauros akiratis (nepaisant globalinių siekių ir intelektualinių ambicijų) trukdo adekvačiai vertinti konkrečius spektaklius. Dažnai pagrindinis vertinimo matas (sunku nuo to pabėgti, kad ir kaip karštai prisiekinėtum, jog esi tik ginklanešys, bet ne teisėjas) yra susikurta, įsisavinta ar dar tik kuriama teorija, į kurios rėmus bandoma įsprausti aptariamąjį veikalą. Arba, kaip minėtame straipsnyje apie pjesę „Matas“, autorius kuria, gal improvizuoja, savo atskirą kūrinį (tekstą). Šitaip suprantant teatrologo kritiko užduotį, galima interpretuoti spektaklį be galo, iš esmės nieko apie jį nepasakant arba priskiriant jam įvairiausias, kas kart kitokias iš teorijų stalčiaus atsiktinai ištrauktas savybes. Postmodernizmas to ir siekia? Tad iš kur tas poreikis kalbėti, jeigu net nepuolėjama viltis susikalbėti?

Jurga Knyvienė straipsnyje „Neinstitucinės strategijos institucinėje logikoje“ apie naujuosius „teatrologinius įrankius“ ir jų naudojimą lietuvių

teatrologijoje teigia: „*Naujo teatro identiteto nesuvokimas pirmaisiais Nepriklausomybės metais sąlygojo beveik visišką teatralų ir kritikos nesusikalbėjimą. Tuo metu tokio teatro vertinimo kriterijai tapo neadekvatūs, nauji teatriniai reiškiniai – sunkiai atpažįstami arba išvis neatpažįstami, neįvardijami. Ilgainiui, įsitvirtinus naujai kritikų ir teatrologų kartai, imta kalbėti apie strategijas, o ne stilius, apie teatro tapatybę, o ne moralinę poziciją, vis dažniau sekamas teatrinis procesas, o ne jo ikonografija – atmintin įsirežę nekintantys įvaizdžiai.*“

Tokią patį teatro teorijos „panaudojimą“ spektaklių analizei jau kitame žurnale – *Kultūros baruose* – demonstruoja Lina Klusaitė. Straipsnyje „Neprakalbintos 'Sirenų' erdvės?“ rašydama apie tarptautinį teatro festivalį „Sirenos“, skirtą „teatrinės realybės ir erdvės išplėtimo temai“, autorė apgailestauja, kad eilinių Lietuvos žiūrovų nepasiekė specialios edukacinės programos, todėl ne vienas jų „už bilietą susimokėjęs padorią sumelę, po spektaklio eilinį kartą ėjo gūžčiodamas pečiais ir nesuvokdamas, kas jam brukama ir kaip visa tai vartoti“ [išretinta mano – G.M.]. Vartoti? Prie skalbimo mašinų, sulčiaspaudžių, kremų ir purškalo iš tikrųjų pridedamos vartojimo instrukcijos. Ar ir teatras jau priklauso tai pačiai vartojimo prekių kategorijai? Tollesnis straipsnio tekstas – „pavyzdinė“ „Station House Opera“ trupės spektaklio „Ne-susikalbėjimas“ ir kt. analizė, skirta kolegoms teatrologams. Esą, neigiamą (ar tik skeptišką) kai kurių jų nuomonę apie spektaklį „Ne-susikalbėjimas“ lėmė tai, kad jie nesuprato naujosios scenos kalbos, kur „sveikaujant dviem erdvinėmis dimensijoms kuriamos daugiareikšmės struktūros, žyminės tiek visišką vyro ir moters individualaus pasaulio išsiklaipymą [išretinta pabr. – G.M.], nesusikalbėjimą, konkurenciją su savo pačių medijuotais atvaizdais, tiek tai, kad postmodernistinėje ideologijoje nesama bendro požiūrio taško. Idomu, kad žiūrovai iš fragmentuoto, dvipolio vaizdų montažo, viena vertus, turi patys susidėlioti reikšmes, kita vertus, jie nuolat klaidinami.“

Iš tikrųjų smalsu, ar šie komplikuoti scenos žaidimai gali būti įdomūs specialiosios edukacinės programos neišėjusiai publikai, net jeigu teoretikai spektaklį smulkiai išanalizuotų? Vargšai žiūrovai. Kad ir kaip būtų, visuomenės reakcija į scenos meną nėra teatrologijos sritis. Naujoji kritikų

ir teoretikų karta, skelbianti, kad pagaliau susikalba su naujuoju teatru, sunkiau susikalba su visuomene, taip pat ir su postmoderniai daugia prasme savo pačios teorija.

Šiuolaikinė lietuvių teatrologija, apsiginklavusi „priešakiniu“ t. y. progresyviausiu teatro teorijos mokslu, teigia gebanti nustatyti ir įvardyti kiekvieno teatrinio reiškinių tapatybę, atskleisti jo strategijas. Šiuolaikinė teatro teorija įstengia perteikti net ir nekomunikatyvaus kūrinio reikšmes – tam kaskart tenka ieškoti naujo termino, sugalvoti pavadinimą naujai teatro krypčiai. Kai vieno garsaus performanso vykdytojai aplaistė kisieliu to paties performanso dalyvius – žiūrovus, pasaulinė teatro teorija praturtėjo spektaklio – provokacijos (o gal „naujojo dvisingumo“) terminu.

Jauniesiems teatrologams tebesvarstant teatro strategijas ir galimybes (viena iš jų – akcentuoti ekonominius mechanizmus, kurių rezultatas ir yra spektaklis), lietuvių teatre vyračiusius „rusų psichologinės teatrinės mokyklos“ pančius pakeitė teatrologų entuziastingai sutiktos bei įteisintos rusiškos „pornuchos“ ir „černuchos“ (pornografija ir nešvankybės) apraiškos. Postmoderniai lygiaverčių tiesų sraute kaip lygiateisės sceninės raiškos elementas traktuojama gatvės padugnių psichologija, spektaklyje kalbama svetima rusų kalba (be vertimo). Gal šitokiu būdu (postmodernizmo ginklu) ginamasi nuo nacionalizmo baubo? Naujoji meno ideologija, vadinama postmodernizmu, palieka visas galimybes, pripažįsta visas laisves ir suteikia visas teises, išskyrus vieną – nepripažįsta teisės klausti, kas yra geriau, teisingiau ar gražiau.

Antrajame žurnalo *Lietuvos scena* numeryje laiškų skyriuje Vytautas Vitkauskas „Pastabose dėl spektaklių naujesniųjų...“ aptarė lietuvių kalbos situaciją šiuolaikiniame lietuvių teatre, aktorių santykį su gimtąja kalba ir atvirai prabilo, kaip jaučiasi žiūrovai (kad ir kokį intertekstualų lauką tame matytų teatrologai) netyčia patekę į teatre rodomą „nepakeliamą nešvankybę“. Prie šio vienintelio straipsnio yra redakcijos prierašas: „Redakcija primena, kad nebūtinai ir ne visur sutinka su skelbiamų tekstų autorių nuomone.“ Nebūtinai ir ne visur su šiuolaikinio lietuvių teatro ieškojimais ir atradimais bei jo prasmų ir beprasmybių aiškintojais – teatrologais sutinka ir teatro žiūrovai. Taigi – kas toliau? □

Su pasitikėjimu – į ateitį

Atkelta iš 5 psl.

mokyklai nesutrukdė jai tapti pripažinta choreografe ir su savo šokėjais, suburtais į šokių kolektyvą „Sukčius“, pasirodyti ne tik Lietuvos šokių konkursuose, bet ir, atstovaujant Lietuvai, paviešėti Briuselyje.

Drąsinantys ateitį

Merkinės gimnazija aktyviai dalyvauja Švietimo ir mokslo ministerijos bei asociacijos „Europos judėjimas Lietuvoje“ organizuotame konkurse „Drąsinkime ateitį“. Drąsinančios ateitį mokyklos renka iškiliausių buvusių auklėtinių dešimtukus, kurie sudaro mokyklos Garbės galeriją, rengia su savo išrinktais susitikimus. Merkinės gimnazistai, padedant mokytojams, iš 63 abiturientų laidų išrinko 50 iškiliausių mokyklos auklėtinių, visoje Lietuvoje žinomų žmonių. Iš tų penkiasdešimties reikėjo atrinkti tik dešimt. Į rinkimus įsitraukė visi: buvo studijuojamos tų žmonių biografijos, aptariami jų pasiekimai. Paaškę, kad Merkinės mokykla per šešis dešimtmečius išleido daug talentingų žmonių. Kaip, pavyzdžiui, Apeliacinio teismo pirmininką Vytautą Milių, operos solistą Laimoną Pautienį, habilituotą architektūros daktarą Liuciją Drignelį, biologijos mokslų daktarą Juozą Raugalą ir daugelį kitų.

Susitikimai su mokyklos Garbės galerijos nariais mokiniams yra neįkainojamos gyvenimo pažinimo pamokos. Vaikai pamato, kad žymūs žmonės yra paprasti, neišdidūs, savo patirtimi geranoriškai besidalijantys su kitais. Per tokią kartų jungtį ryškėja mokyklos istorijos kontūrai, o gimnaziją tie turinigi susitikimai daro gyvybingą, aktyvią, drąsinamą dalyvauti įvairiose olimpiadose, konkursuose ir laimėti. O dar kiek džiaugsmo būna, kai mokykla laimi projekto „Drąsinkime ateitį“ organizatorių nominaciją. Pavyzdžiui, šiemetinė – „Draugiškiausia mokykla“.

Ne vienas Merkinės moksleivis yra gavęs Tautos fondo premijas. Spalio pabaigoje mokykla dūzgia kaip bičių

avily, kai švenčia savo rašytojo Vinco Krėvės gimtadienį. Vaikai tvarko Krėvės kapą Subartonyse, lanko rašytojo memorialinį muziejų, tampa krėviukais, kai vyksta pirmokėlių krikštynos, prisikandinant juos nesuteršti rašytojo vardo netinkamu elgesiu.

Laimingi tie Merkinės mokytojai ir mokiniai, – manau sau, užverdama mokyklos duris, mintyse linkėdama jiems visiems sėkmingų naujų mokslo metų. □

Dalis Merkinės pedagogų 2006/2007 mokslo metais. Nuotrauka iš gimnazijos archyvo

Pusiaukelės metai

Atkelta iš 5 psl.

juos atjausti.

Kitas nacionalinis projektas – regioninių mokymo centrų kūrimas, kad mokytojai turėtų galimybę savo savivaldybėje ar apskrityje, o ne sostinėje lankyti kvalifikacijos kėlimo kursus. Tam irgi reikia sukurti infrastruktūrą, mes raginame šiame projekte dalyvauti savivaldybes.

A.Ž. Kurios savivaldybės yra aktyvesnės ir daugiau supranta tą abipusio bendradarbiavimo naudą?

D.N. Sunku labai konkrečiai įvardyti kiekvienos indėlį, nes pačios savivaldybės yra skirtingos. Mažosios savivaldybės, kaip Neringos, Kalvarijos, Kazlų Rūdos ar kitos, negali kurti tokio švietimo centro dėl mažo mokytojų ir mokinių skaičiaus. Bet dauguma savivaldybių suprato, kad ES struktūriniai fondai – galimybė pritraukti Europos pinigų į savivaldybės biudžetą. Tarkim, Lazdijų savivaldybė, kuri įkūrė investicijų skyrių, per metus, naudodama struktūrinių fondų paramą, sukaupe beveik antrą biudžetą. Ji inicijavo specialią programą, kuri leistų kaimo ir gyvenviečių mokyklose įdiegti interneto paslaugas. Pateikė projektą, gavo finansavimą. Yra savivaldybių, kurios aktyviai rūpinasi mokyklų renovacija. Jos finansinę paramą mokyklų renovacijai gauna per Ūkio ministerijos energetinių resursų taupymo programą, – kad mokyklose būtų taupoma elektros energija. Vilniaus miesto savivaldybė parengė gimnazijų aprūpinimo mokymo priemonėmis – kompiuterine technika, vaizdo projektoriais, interaktyviomis lentomis – programą. Mums labai svarbus projektas – profesinių mokyklų įrangos atnaujinimas. Jis buvo kurį laiką primirštas.

A.Ž. Kokios kliūtys atsiranda ministerijos darbuose, kurios lėtina reformos įgyvendinimo tempus?

D.N. Viena iš didžiųjų problemų – apsisprendimas, ar tuos darbus tikrai darysime. Valsybės lygmeniu minėtus procesus esame stabilizavę, bet savivaldybėse tų susitarimų kartais pritrūksta. Labai daug kas priklauso nuo savivaldybės tarybos, nuo mero, kurie keičiasi po naujų rinkimų. Žiūrėk, viena taryba priėmė vienokį mokyklų tinklo planą, o kita, naujai išrinktoji, tą planą keičia. Mes siūlome geriau nedaryti reformų, kol joms tinkamai nepasiruošta, o pradėti darbus tik tada, kai bus priimtas konkretus planas, susitarta, kaip bus atliekami darbai, pagrįsti realiais pinigais, kai vietos bendruomenės bus informuotos, kas bus daroma. Juk konkrečioje mokykloje dirba gyvi žmonės, kuriems reikia aiškumo ir konkretumo. Ten, kur dirbama sistemingai, kur laikomasi pačių pasitvirtintų planų, kur be būtino reikalo nešokinėjama iš kairės į dešinę, arba atvirkščiai, kur bendraujama su bendruomenėmis, didelių problemų nekyla.

A.Ž. O kokie pastarųjų metų pasiekimai Jus labiausiai džiugina?

D.N. Pasiekimus reikia aptarti pagal tam tikrus rodiklius. Nepaisant kai kurios kritikos švietimo reformos adresu, Lietuva šioje srityje sistemingai juda į priekį. Mes įgyvendinom tuos siekius, kurie buvo iškelti tvirtinant Valstybinę švietimo strategiją. Lietuva kai kuriose pozicijose yra viršijusi Europos Sąjungos rodiklius. Pavyzdžiui, pagal suminį švietimo būklės indeksą Lietuva 2000 metais tarp ES narių buvo 16-toje vietoje, ją lenkė Estija ir Čekija – iš naujųjų ES narių. 2003 metais ji aplenkė Estiją, o 2005 metais jau ir Čekiją. Tas rodiklis visus šiuos metus buvo didesnis negu bendras Europos Sąjungos švietimo būklės rodiklis.

Lietuvoje sumažėjo – iki 10,3 proc. be vidurinio išsilavinimo liekančio jaunimo dalis. Pagausėjo – iki 87,8 proc. vidurinį išsilavinimą įgyjančio jaunimo dalis. Kol kas nedaugėjo besimokančių suaugusiųjų. Pagal kompiuterių skaičių mokyk-

lose mums taip pat dar reikia pasitempti. To iš karto nepasieksi. Pats kompiuteris dar nieko nereikia, reikia sukurti infrastruktūrą, kad mokiniai galėtų naudotis internetu, kurti mokomąsias programas, jas lituanizuoti, reikia paruošti mokytojus darbui su kompiuteriais. Visa tai reikalauja ne vienerių metų įdirbio. Yra du keliai: arba verkšlenti, kaip mums blogai, arba sistemingai dirbti ir judėti į priekį.

A.Ž. Kokios naujovės laukia šiais mokslo metais mokytojų ir moksleivių vidurinėse, profesinėse ir aukštosiose mokyklose?

Idealizmo sparnai, arba 39 minutės su kunigu Alfonsu Lipniūnu

Kasmet, rugsėjo viduryje, buvusio Štuthofio konclagerio teritorijoje renkasi karo metais žuvusiųjų artimieji. Jie pagerbia ten 80 tūkstančių nukankintų, mirusių dujų kamerose ar bado mirtimi, tarp jų ir lietuvių kunigą Alfonsą Lipniūną. „Žmogus, nešęs žmogui ir tautai priskelimo viltį“, – tokiais žodžiais prasideda Lietuvoje žinomo režisieriaus Sauliaus Varno dokumentinis – meninis filmas, skirtas kunigui, Štuthofio konclagerio kaliniui ir kankiniui A. Lipniūnui. Saulius Varnas yra ir scenarijaus autorius. Kurti šį filmą jį paskatino kun. A. Lipniūno 100-mečio minėjimas Talkonių kaime (Pasvalio rajone), kur 1905 m. kovo 12 d. gimė būsimas garsus pamokslininkas karo metų Vilniaus Aušros Vartų ir Šv. Jono bažnyčiose. Alfonsas Lipniūnas buvo tikras jaunimo, ypač studentijos, draugas, daręs didelę įtaką net tiems, kurių nepavadinsi uoliais katalikais. Alfonsui Lipniūnui užvesta beatifikacijos byla dėl paskelbimo palaimintuoju.

Filmas prasideda kadrais, kuriuose žymusis Lietuvos alpinistas Vladas Vitkauskas, aukščiausių pasaulyje viršukalnių nugalėtojas, kalnų fone kalba, kad jam kun. A. Lipniūnas yra dvasios viršukalnė. Filmo vertybė – greita kadrų kaita: bendrus planus keičia išraiškingos detalės, romantiškus, nostalgija dvelkiančius peizažus – reportažiški žmonių susibūrimai bažnyčiose ar gamtovaizdžiuose. Psichologiški senelių ir vaikų portretai atrodo kur kas dvasingesni, negu juos regime fotoparodų ar žurnalų puslapiuose. Jie yra pakęti nuo kasdienybės, nes filmuoti ne kasdienybėje, o šventėje, dažniausiai religinėje. Tokie pakęti nuo žemės yra ir filmo „herojai“ – pasakotojai, besidalinantys prisiminimais apie Alf. Lipniūną. Taip nežemiškai iš tamsos išnyra ir į mus artėja paties A. Lipniūno portretas, asmeniniai daiktai, kuriuos jis išsinešė iš Štuthofio pragaro. Kazimiera ir Kazys Bradūnai prisimena jo pamokslus Šv. Jono bažnyčioje, kuri būdavo pilnutėlė ne tik tikinčiųjų, nes tie pamokslai rūšiais karo metais buvo dvasios paguoda visiems. Prisimena jo organizuotą paramą badaujančiai Vilniaus inteligentijai (K. Bradūnienė, būdama studentė, Vasario 16-tosios proga nešė su drauge maisto siuntinį prof. V. Sezemanui.) Filmo kulminacija – kunigas Algirdas Daukšys, susijaudinęs, kalbantis: „O pats mirė kaip sliėkas, kaulų rinkinys“. A. Lipniūnas viską, ką gaudavo iš Lietuvos, išdalydavo kitiems. Šiurpuliukai eina per kūną nuo iškristalizuotos kunigo Algirdo minties apie pasiaukojimą: „Jis jau išmoko mylėti, jis jau buvo laivas“. Tokie gali būti tikrai šventieji.

Daug pašnekovų – liudytojų yra S. Varno filme: vyskupai ir prelatai, mokytojai ir poetai, o juos jungia filmą atskleidžiantis ir užskleidžiantis motyvas: kaimo senolė su mažu vaikelu, einanti per pievą, per lieptą, po kuriuo ramiai liūliuoja tamsus pievų upės vanduo. Tai lyg iš V. Mačernio

D.N. Esminių pokyčių šiais metais nebus. Kitais metais bus daugiau koncentruojamasi į aukštojo mokslo reformą, nes joje dar daug neišspręstų dalykų. Reikia parengti daug teisės aktų, sukaupti nemažai pinigų mokyklų finansavimui, paskolų studentams sistemos sukūrimui. Ministerijai tai yra didelis iššūkis, tikimės paramos iš visos akademinės bendruomenės.

O bendrojo ugdymo srityje turime sutvarkyti etatinio mokytojo apmokėjimo sistemą, kelti mokytojams atlyginimus, didinti įkainius už jų darbą, sparčiai kompiuterizuoti mokyklas, gerokai pajudėti į priekį su suaugusiųjų švietimu. Mokymasis visą gyvenimą turi tapti ne vien gražiu šūkiu, bet mūsų kasdienybė.

A.Ž. To ir linkime visai ministerijos ir švietimo bendruomenei. □

„Vizijų“ išlipusi Senolė; gal autorius ir norėjo priminti, iš ko išaugo prieškario Lietuvos poetai ir kunigai. Iš kaimo, iš pačių šviesiausių jo atstovų valstiečių, tapusių pažangiais ūkininkais ir spėjusių savo vaikus išleisti į aukštuosius mokslus. Gal tai aliuzija, kad ir Mangirdas Tamošiūnas, Alfonso Lipniūno brolio proanūkis, pievoje gulintis tarp geraširdiškai nusiteikusių vilkšunių, pamaldžiai veriantis bažnyčios duris, kada nors paseks šventumo keliu nuėjusio savo tolimo giminaičio pėdomis. Taika, tylą ir ramybę žydinčioje pievoje. Saulės blyksniai vandenyje, žolės šlamesys, pučiant vėjui. Ir staiga – gal šautuvų salvės, gal bildančių į tolimą šalį vagonų šešėliai per visą ekraną, per žmogus širdį. Langas, pro kurį regime iš blausios šviesos žvelgiantį Nukryžiuotąjį. Eksprešyvi meninko maniera išryškina kančią ir sielvartą. Nukryžiuotasis iš Pumpėnų bažnyčios, kurioje kun. Alfonsas pradėjo savo pokalbį su Dievu. Tai rėžiasi į pasąmonę, verčia mąstyti apie gyvenimo prasmę.

Filme visi kadrai pripildyti prasmės. Vilniaus bažnyčių siluetai, altoriai – lyg iš atvirukų – artėja į žiūrovą ir ištirpsta prietemos mistiškos Lietuvos sostinės fone. Senos nuotraukos, kuriose orūs Lipniūnų giminės atstovai, Panevėžio ateitininkų būriai... Išskrendančių gervų klyksmas ir besisukančio rato gražulo girgždesys. Vandens mirgulavimas ir skaidriai liūdnamas choro „Jauna muzika“ giesmė. Vilniaus kunigų seminarijos klierikas Justas Jasėnas, kalbantis, kaip A. Lipniūno asmenybė paveikė jo pasaulėžiūrą, suformavo pasirinkimą. Mons. J. Antanavičius, lenkų kalba išleidęs knygą apie kun. Lipniūną, Štuthofio kalinį. Knygą jis rašė drauge su Štuthofio muziejaus darbuotoja Elzbieta Grot.

„Aš atėjau įžiebtį žemėje ugnies“, – tai žodžiai iš A. Lipniūno dienoraščio. Ta ugnis apšviečia jauną kaimo mokytojos Loretos Petrauskienės veidą, kai ji kalba apie šeimos tvirtumą ir kaimo moralumą, kai istorikas A. Bubnys pasakoja apie Štuthofą, o prieš akis slenka kraupūs piešiniai, kuriuose – suversti mirusiųjų kūnai, susirietę klipatos kaliniai ir iš tamsos išplėštas kankinio lagerininko Alfonso Lipniūno veidas. Akiniai, sudužusių stiklų, parkeris, užrašų knygutė, – tai beveik visas turtas, kurį šis nuostabus žmogus, Dievo ir artimo mylėtojas, viską iki paskutinio siūlo išdalijęs kitiems, išsinešė iš Štuthofio lagerio.

Filmas baigiamas prasmingu kadru: rūke skendi kaimo vieškelis, apsodintas medžiais, juo tolin nueina dvi figūros – sulinkusi senolė (aktorė Lidija Šulgaitė) ir mažas berniukas Mangirdas. Jie eina į nežinomą ateitį, o lydi juos viltinga choro „Jauna muzika“ giesmė.

Unė Simokaitė